

Ook andere insecten zouden zeker graag van den nectar willen snoepen. Maar overdag worden ze daarin zeer bemoeilijkt, doordat de bloemen gesloten zijn. Bovendien zit de honing zoo diep, dat ze dien met hun zuigorganen niet kunnen bereiken langs den legalen weg. Inbraak plegen, door de kelkbuis aan te boren, dat verhinderen de klierharen daar ter plaatse wel. Mieren en kevertjes, die in den stengel klauteren, om zoo zich aan de zoetheid te goed te doen, blijven onderweg steken, vastgekleefd in de lijm, door de klierharen afgescheiden.

Misschien hebt ge u wel geërgerd bij 't plukken van een paar bloemstengels, dat ze zoo kleverig zijn. Dan zijt ge misschien nu wel genezen van den waan, - egocentrisch als wij menschen zijn - dat de bloemen alleen voor u bestaan.

Of 't waar is, - zooals sommige geleerden wel beweerd hebben. - dat de insecten, gevangen door de lijmstokken, tot voedsel dienen voor de plant (zooals bij *Pinguicula's* en *Drosera's*) wordt door anderen betwijfeld en is dus nog niet uitgemaakt.

Merkwaardig is nog, dat enkele nachtvlinders, die voor de kruisbestuiving zorgen, nog iets anders doen ten eigen bate: de wijfjes. kruipen soms omgekeerd in de bloemen. Ze bewerken dan waarschijnlijk ook wel op zeer zonderlinge wijze kruisbestuiving, maar dat is niet haar bedoeling: ze leggen eitjes in het vruchtbeginsel, opdat de daaruit voortkomende rupsjes zich aanstonds te goed kunnen doen aan de jonge zaadjes. - Wie zoekt, zal zeker planten vinden met rijpe doosvruchten,

waarin zich gaatjes bevinden, door de rupsjes daarin gebeten, toen ze hun gevangenis gingen verlaten, om zich in den grond te kunnen verpoppen.

Een voorbeeld van symbiose, voor plant en dier beide van groote beteekenis! Dat een deel der zaden door de rupsjes wordt opgegeten, kan voor de plant niet noodlottig zijn, daar er nog genoeg overblijven.

Beweerd wordt, dat ook bloemen voorkomen, of alleen met meeldr., of alleen met stampers, zooals ook bij andere Silenen het geval is o. a. bij *S. inflata* en *S. aucalis*. Hoe het moge zijn, wel kan men bloemen vinden, waarin meeldr. en stampers weinig ontwikkeld zijn.

Bij ons wordt de Nachtsilene aangetroffen op zandgronden. In sommige duingedeelten komen ze in menigte voor, zoodat ze niet zoo zeldzaam zijn, als de Flora's aangeven. Enkele van de Noordwijksche duinen tellen ze bij tientallen, zoodat daar het wondere leven dezer plant door ieder, die er lust in heeft, is na te gaan.

In Silezië draagt de plant den naam *Wiederstoss*, een naam elders weer aan andere gewassen gegeven, omdat ze beschermen tegen stoot en steek, m.a.w. onwondbaar maken.

*"There are more things in Heaven and earth,
Than are dreamt of in your philosophy."*

Bloeitijd: Mei-Aug.

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Rob Lensink, Hans van Gasteren, Fred Hustings, Luit Buurma, Guus van Duin, Leo Linnartz, Fred Vogelzang & Cees Witkamp. 2002.

Vogeltrek over Nederland 1976 – 1993. Schuyt & Co Uitgevers BV, Haarlem. 432 p. Prijs € 45.

Er wordt in ons land al heel lang naar vogeltrek gekeken. In de jaren twintig van de vorige eeuw was het de Noordwijker Jan Verwey die van zich deed spreken door in 1917 het *Trekstation Noordwijk* op te richten. Als een der eersten noteerde hij alles wat hij zag in zijn aantekenboekjes. Vanuit het koepeltje van *Hotel Noordzee* (tegenwoordig *Hotel Mercure* geheten)

deed hij zeetrekwaarnemingen en vanaf het Dobbelmannduin telde hij overtrekkende landvogels. In de jaren dertig is het Luuk Tinbergen die het trekonderzoek nieuwe impulsen geeft. In 1949 verschijnt zijn beroemde boekje *Vogels Onderweg*. Dit van talloze eigen illustraties voorziene boekwerkje maakte veel enthousiasme los bij vogelend Nederland. In de jeugdbonden werden speciale vogeltrekkampjes in de herfst georganiseerd. Bij overtrekkende roofvogels namen velen de zogenaamde tinbergenhouding aan: plat op de rug met de kijker aan de ogen (naar aanleiding van zo'n simpele maar o zo raak getroffen schets van Tinbergen in *Vogels*

Onderweg). Op mij maakten indertijd vooral de kaartjes met de stuwbanen langs de IJsselmeerkust bij Harderwijk veel indruk. De belangstelling voor vogeltrek zou mij na het lezen van dit boekje niet meer loslaten!

Het trektellen door vogelwerkgroepen werd in de jaren vijftig gestimuleerd door het echtpaar Bloem uit Bentveld. Ze bouwden een netwerk van waarnemers over heel Nederland op. Regelmatig werden trekberichten rondgestuurd, afgedrukt met de vloeistofduplicator. Aan het eind van de jaren zestig zakte de belangstelling voor het telwerk wat in. Radaronderzoek had duidelijk gemaakt dat de nachttrek veel omvangrijker is dan wat in de ochtenduren vanaf de grond kan worden waargenomen.

Het tellen van overtrekkende vogels krijgt nieuwe impulsen na de start van de Club van Zeetrekwaarnemers in 1972. De zeetrekwaarnemers lukte het om binnen enkele jaren ruim 10.000 uurtotaalkaarten (een voorgedrukte kaart waarop alle waarnemingen uit één uur systematisch genoteerd kunnen worden) te verzamelen en hierover te rapporteren in halfjaarlijkse verslagen. Dit brengt ook landtrektellers er toe zich ook te organiseren en de zaken systematisch aan te pakken. In 1976 wordt de Landelijke Werkgroep Vogeltrek Tellen (LWVT) opgericht. De radarornitholoog Luit Buurma die ook aan de wieg stond van de Club van Zeetrekwaarnemers, speelt hierbij een belangrijke rol door projecten te starten waarbij radarwaarnemingen en zichtwaarnemingen met elkaar gecombineerd worden.

In navolging van de Club van Zeetrekwaarnemers gaat ook de LWVT werken met waarnemingsformulieren. Het enthousiasme dat op veel plaatsen in den lande wordt losgemaakt is groot. In de 17 jaren waarover in het hier besproken boek gerapporteerd wordt, worden van 67.000 uren formulieren ingevuld. In onze omgeving wordt aan dit onderzoek meegewerkt door de Vogelwerkgroep Den Haag (telpost de Vulkaan) en de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland (telpost Parnassia). Op de Katwijkse Puinhoop wordt alleen door Leo van Ruiten enkele jaren aan dit onderzoek meegewerkt. Onze vereniging bleef zich toelagen op het verzamelen van zeetrekgegevens.

Je kunt wel veel gegevens verzamelen, maar hoe verwerk je deze enorme database in een leesbare publicatie? Het heeft bijna tien jaar geduurd voordat we de resultaten van al het telwerk van de LWVT gepresenteerd krijgen. Maar nu ligt er dan ook een fraai boekwerk dat er mag zijn. Dat het geen eenvoudige bevalling was, blijkt evenwel nog op veel plaatsen.

De gegevens zijn zodanig gepresenteerd dat de schrijvers ons de verschillen in doortrekintensiteit tussen de verschillende delen van het land willen duidelijk maken. De telposten zijn verdeeld in vier groepen: Noordzeekust, Laag-Nederland, Midden-Nederland en Hoog-Nederland. Die indeling is gemaakt met behulp van een computerprogramma. De uitkomsten hiervan geven hier en daar vreemde resultaten te zien. Zo kent Lelystad twee telposten, de ene behoort tot "Noordzeekust" en de ander tot "Hoog-Nederland". Langs de Eems ten oosten van Delfzijl liggen telposten op enkele kilometers van elkaar die tot "West-Nederland", "Midden-Nederland" en "Hoog-Nederland" behoren. Daar had toch wel een korte verklarende tekst bij gemogen. In het gebruik van deze namen is men niet altijd even consequent. Zo wordt Laag-Nederland op kaartjes West-Nederland genoemd, terwijl Hoog-Nederland hier en daar als Oost-Nederland verder gaat.

Dit zijn evenwel maar kleinigheden. Een veel groter punt van kritiek betreft de scheiding die is gemaakt tussen zeetrek en landtrek. Op p. 53 wordt gezegd dat dit boek alle waarnemingen tot aan de waterlijn behandelt (dat is dus "landtrek"), en dat alles wat over het zeewater vliegt "zeetrek" is en door de Club van Zeetrekwaarnemers is verwerkt. Dat hieraan niet echt de hand wordt gehouden blijkt wel uit het integraal overnemen van alle waarnemingen van de telpost Breskens. Niemand zal geloven dat op 24 april 1981 al die 1417 Dwergmeeuwen over de dijk en het strand bij Breskens vlogen. Ook de waarnemingen van Jan-van-gent en Grote Stern wekken heel sterk de indruk dat de waarnemers op de duintoppen bij Den Haag en Bloemendaal de vogels die ze vanaf hun duintop boven zee zagen vliegen ook genoteerd hebben. Vanuit ons huis aan de duinvoet in Noordwijk aan Zee hebben wij in bijna 30 jaar slechts eenmaal een Grote Stern en eenmaal een Jan-van-gent voorbij zien komen! Wetende dat veel vogelsoorten vooral langs de kust *boven zee* vliegen, die kennis is beschikbaar dankzij de publicaties van de Club van Zeetrekwaarnemers, was het veel beter geweest deze soorten niet uitvoerig te bespreken. Pak dit boek dus niet om iets aan de weet te komen over de trek van soorten als Jan-van-gent, Grote Stern, Dwergmeeuw, Rotgans, zee-eenden en kuststeltlopers. Ook in de besprekingen van watervogels had men zich beperkingen moeten opleggen. De meeste eenden trekken in de nacht. Wat men overdag aan trek ziet, heeft dikwijls te maken met voedselvluichten en slaaptrek. Eigenlijk zijn alleen tijdens vorstperioden, als grote delen van de binnenwateren dichtvriezen, ook overdag veel trekbewegingen waar te nemen. Dat blijkt duidelijk

in de figuren van soorten als Wilde Eend en Kuifeend.

Uit het voorgaande is de conclusie te trekken dat het boek eigenlijk veel te dik is. Men had zich moeten beperken tot de vogelsoorten waarover men echt goede informatie heeft verzameld. Dat zijn de vogels die in breed front over Nederland trekken en waarvan een wezenlijk deel van de populatie overdag is waar te nemen. Bij deze soorten komt het op veldervaring (geluiden!) aan. En die kennis is op veel telposten ruimschoots aanwezig!

Zoek in dit boek niet naar trekpatronen van Jan-van-gent of Kuifeend, maar ga op zoek naar de bladzijden waar de trek van Buizerd, Houtduif, Vink, Boompieper en Veldleeuwerik wordt behandeld. Over deze soorten is bijzonder goede

informatie verzameld, gebaseerd op het telwerk van alle trektelposten. Zo blijkt de Veldleeuwerik over het gehele land in ongeveer gelijke aantallen te worden waargenomen, terwijl bij de Houtduif een sterk accent ligt op Hoog-Nederland. Ook het verschil in trektijd wat uur van de dag betreft wordt mooi in beeld gebracht. Witte Kwikstaarten zijn er vroeg bij, maar Buizerden komen pas op gang als het warmer geworden is.

Al met al een boek met veel informatie over vogeltrek, waarbij de ruimte die nu gespendeerd wordt aan marginale verschijnselen beter besteed had kunnen worden aan nog meer aandacht voor de soorten waarvan men echt degelijke kennis verzameld heeft.

Jelle van Dijk

Van Heuvelrug tot Duin

Uitgave Staatsbosbeheer

Tijdens de Doedag van Staatsbosbeheer hebben we een leuke aankoop gedaan voor de bibliotheek. We hebben het nieuwe boek van Staatsbosbeheer gekocht: "Van Heuvelrug tot Duin". In dit boek worden de landschappen in Zuid-Holland en Utrecht beschreven die in beheer zijn van Staatsbosbeheer. Grote, bekende gebieden als bijvoorbeeld de Utrechtse Heuvelrug en Loosdrechtse Plassen worden beschreven, maar ook de kleinere en minder bekende plekken hebben een plaats gekregen in dit boek.

Op een prettig leesbare manier komt u veel te weten over de geologische geschiedenis van deze

gebieden, de invloed van natuurkrachten en de invloed van de mens. Natuurlijk worden de bedreigingen en het beheer uitvoerig besproken, maar ook de flora en fauna komen ruimschoots aan bod. Het boek is rijkelijk voorzien van prachtige foto's en van de belangrijkste gebieden zijn makkelijke overzichtskaarten opgenomen. Als u dit boek doorbladert komt u er achter dat Zuid-Holland en Utrecht nog prachtige natuurgebieden hebben die u vast nog niet allemaal kent en zeker een bezoekje waard zijn.

Ineke van Dijk

Met de Good Naturalists op Kreta

Wie Kreta zegt, denkt meestal het eerst aan de Samariakloof en de Lammergier, maar ook daarnaast is er veel te bewonderen op dit fraaie Griekse eiland, dat in het voorjaar naast zijn bloemenpracht een belangrijke functie vervult als tussenstation voor de trekvogels op weg van Afrika naar Europa.

Wie op weg van Chania naar Omalos en de 18 km lange kloof al snel besluit om in Agia rechtsaf te slaan richting Kirtomados, arriveert al gauw bij het meer van Agia. In de boeken over Kreta wordt alleen het meer van Kournas genoemd waar ik nooit veel vogels heb gezien, maar het meer van Agia, dat ik nergens tegenkwam, is een geheel ander verhaal. Toen ik daar op een zondagochtend

in april aankwam zag ik tot mijn ergernis al een toeristenbus staan, maar met op de voorruit een plakkaat Good Naturalists en bij een stenen hutje een ploegje Britse ouderen, gewapend met verrekijkers en telescopen. Een Margareth Rutherford-achtige lady, met links een stok en rechts een telescoop verwelkomde mij met de woorden Little bittern. Nu heb ik bij dergelijke expedities de kleine Hayman's zakvogelgids bij me, maar die geeft alleen de Nederlandse namen en deze keer ook de Birds & Mammals of Crete van George Sfikas en die is weer alleen in het Engels. De Jonsson met Nederlands en Engels vergezelt mij wel, maar blijft meestal in het appartement achter.